Safonau proffesiynol diwygiedig ar gyfer ymarferwyr addysg yng Nghymru

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Canllawiau

Cylchlythyr Llywodraeth Cymru Rhif: 020/2011
Dyddiad cyhoeddi: Medi 2011

Safonau proffesiynol diwygiedig ar gyfer ymarferwyr addysg yng Nghymru

Cynulleidfa

Cyrff Llywodraethu a phenaethiaid yr holl ysgolion a gynhelir yng Nghymru; athrawon; Cynorthwywyr Addysg Lefel Uwch; awdurdodau lleol; awdurdodau esgobaethol; cymdeithasau proffesiynol; Llywodraethwyr Cymru; undebau a chymdeithasau athrawon ac eraill; sefydliadau addysg uwch; sefydliadau Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon; sefydliadau addysg bellach; Estyn; Cyngor Addysgu Cyffredinol Cymru (CynACC); adrannau addysg; asiantaethau cyflenwi.

Trosolwg

Mae'r ddogfen hon yn pennu'r safonau proffesiynol ar gyfer:

- Cynorthwywyr Addysg Lefel Uwch (CALU)
- Safonau Athrawon wrth eu Gwaith
- Safonau Arweinyddiaeth.

Camau i'w cymryd

Dylai ymarferwyr a rhanddeiliaid wybod, o 1 Medi 2011 ymlaen:

i. bydd y Safonau Diwygiedig ar gyfer Cynorthwywyr Addysg Lefel Uwch (CALU) diwygiedig 2011 yn disodli'r safonau presennol ar gyfer CALU

ii. bydd y Safonau Athrawon wrth eu Gwaith yn disodli'r Safonau Diwedd Sefydlu presennol

iii. bydd y Safonau Arweinyddiaeth yn disodli'r Safonau Cenedlaethol presennol ar gyfer Penaethiaid.

Dylai ymarferwyr addysg yng Nghymru ddefnyddio'r safonau diwygiedig hyn ar yr adegau priodol hynny yn eu gyrfaoedd.

Rhagor o wybodaeth

Yr Is-adran Gwella Dysgu a Datblygiad Proffesiynol
Yr Adran Addysg a Sgiliau
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ
Ffôn: 029 2082 6076
e-bost: practicereviewanddevelopment@cymru.gsi.gov.uk

Copïau ychwanegol

Mae'r canllawiau hyn ar gael o wefan Llywodraeth Cymru, yn: www.cymru.gov.uk/addysgasgiliau

Dogfennau cysylltiedig

Safonau proffesiynol diwygiedig ar gyfer ymarferwyr addysg yng Nghymru Dogfen Ymgynghori (2011)

Safonau proffesiynol diwygiedig ar gyfer ymarferwyr addysg yng Nghymru Ymgynghoriad – srynodeb o'r ymatebion (2011)

ISBN 978 0 7504 6546 5
© Hawlfraint y Goron 2011
WG13404

Cynnwys

Cyflwyniad 1

Safonau proffesiynol diwygiedig ar gyfer Cynorthwywyr Addysgu
Lefel Uwch (CALU) 3

Safonau Athrawon wrth eu Gwaith 7

Safonau Arweinyddiaeth 11

Cyflwyniad

Safonau Proffesiynol ar gyfer Ymarferwyr Addysg yng Nghymru

Datganiadau yw'r Safonau o'r hyn sydd gan ymarferwyr o ran

- Nodweddion a Gwerthoedd Proffesiynol.
- Gwybodaeth a Dealltwriaeth.
- Sgiliau.

Maent yn egluro'r hyn a ddisgwylir ym mhob cam yng ngyrfa'r ymarferydd ac yn ei helpu i bennu pa bethau y mae angen iddo ddatblygu'n broffesiynol er mwyn datblygu'i yrfa.

Pam y mae angen safonau proffesiynol arnom?

Diben cyffredinol y safonau proffesiynol yw codi safonau addysgu a gwella deilliannau dysgwyr ledled Cymru. Mae'r safonau proffesiynol yn disgrifio'r ddealltwriaeth, yr wybodaeth a'r gwerthoedd y mae'n rhaid i'n hathrawon, ein harweinwyr a'n Cynorthwywyr Addysg Lefel Uwch eu dangos. Maent yn darparu fframwaith i alluogi ymarferwyr i bennu eu hamcanion rheoli perfformiad a dewis y gweithgareddau datblygu proffesiynol mwyaf priodol.

Pa safonau sydd wedi newid?

a) **Cynorthwywyr Addysgu Lefel Uwch (CALU).**

b) Mae'r **Safonau Athrawon wrth eu Gwaith** yn disodli'r Safon Diwedd Sefydlu.

c) Mae'r **Safonau Arweinyddiaeth** yn disodli'r Safonau Cenedlaethol ar gyfer Penaethiaid yng Nghymru.

Safonau proffesiynol diwygiedig ar gyfer Cynorthwywyr Addysgu Lefel Uwch (CALU) yng Nghymru

Rhaid i bawb y dyfernir statws CALU iddynt fodloni'r holl safonau canlynol.

Nodweddion proffesiynol	
1.	Meddu ar ddisgwyliadau uchel o blant a phobl ifanc ac ymrwymiad i'w helpu i wireddu eu potensial addysgol yn llawn.
2.	Sefydlu perthynas deg, barchus, gefnogol ac adeiladol â phlant a phobl ifanc.
3.	Dangos y gwerthoedd, yr agweddau a'r ymddygiad cadarnhaol y maen nhw'n eu disgwyl gan blant a phobl ifanc.
4.	Cyfathrebu'n effeithiol ac yn sensitif â phlant, pobl ifanc, cydweithwyr, rhieni a gofalwyr.
5.	Cydnabod a pharchu'r cyfraniad gall rhieni a gofalwyr ei wneud i ddatblygiad a lles plant a phobl ifanc.
6.	Dangos ymrwymiad i gydweithio â chydweithwyr ac asiantaethau allanol.
7.	Gwella eu gwybodaeth a'u harfer eu hunain gan gynnwys ymateb i gyngor ac adborth.
Gwybodaeth a dealltwriaeth broffesiynol	
8.	Deall y ffactorau allweddol sy'n effeithio ar ddysgu a chynnydd plant a phobl ifanc.
9.	Gwybod sut i gyfrannu at ddarpariaeth wedi'i phersonoli effeithiol drwy roi ystyriaeth ymarferol i gynhwysiant, ac anghenion dysgu ychwanegol (ADY) yn benodol.
10.	Meddu ar ddealltwriaeth ddigonol o'u maes (meysydd) arbenigedd i gynorthwyo plant a phobl ifanc i ddatblygu, dysgu a gwneud cynnydd.
11.	Wedi cyflawni lefel 2 (neu uwch) y Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol mewn Cymraeg (iaith gyntaf) neu Saesneg/llythrennedd a mathemateg/rhifedd.
12.	Gwybod sut i ddefnyddio TGCh i gefnogi eu gweithgareddau proffesiynol.
13.	Gwybod sut mae fframweithiau statudol ac anstatudol ar gyfer y cwricwlwm ysgol yn cysylltu ag ystod gallu ac oedran y dysgwyr y maen nhw'n eu cynorthwyo.
14.	Deall amcanion, cynnwys a chanlyniadau arfaethedig y gweithgareddau dysgu y maen nhw'n cymryd rhan ynddynt.
15.	Gwybod sut i helpu pob dysgwr i ddilyn y cwricwlwm yn unol â'r cod ymarfer anghenion addysgol arbennig (AAA), *Cod Ymarfer AAA Cymru,* a deddfwriaeth ym maes anabledd.
16.	Gwybod sut mae fframweithiau eraill sy'n cefnogi datblygiad a lles plant a phobl ifanc yn effeithio ar eu hymarfer.

Gwybodaeth a dealltwriaeth broffesiynol
17. Deall y cyd-destun polisi addysg cenedlaethol yng Nghymru a blaenoriaethau cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar gyfer addysg, gan gynnwys defnyddio'r Cwricwlwm Cymreig fel sail i'w hymarfer.
18. Deall sut mae Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a'r Safonau Cenedlaethol ar gyfer Cyfranogiad Plant a Phobl Ifanc yn cael eu defnyddio fel sail i'w hymarfer.
Sgiliau proffesiynol
Cynllunio a disgwyliadau
19. Defnyddio eu maes (meysydd) arbenigedd i gyfrannu at waith yr athrawon wrth gynllunio a pharatoi gweithgareddau dysgu.
20. Defnyddio eu maes (meysydd) arbenigedd i gynllunio eu rôl mewn gweithgareddau dysgu.
21. Llunio gweithgareddau ag iddynt strwythur clir sydd o ddiddordeb i ddysgwyr ac yn eu symbylu ac yn datblygu eu dysgu.
22. Cynllunio sut byddant yn cefnogi'r broses o gynnwys y plant a'r bobl ifanc yn y gweithgareddau dysgu.
23. Cyfrannu at ddethol a pharatoi adnoddau sy'n addas ar gyfer diddordebau a galluoedd plant a phobl ifanc.
Monitro ac asesu
24. Monitro ymatebion dysgwyr i weithgareddau ac addasu'r dull gweithredu yn unol â hynny.
25. Monitro cynnydd dysgwyr er mwyn darparu cymorth ac adborth penodol.
26. Cefnogi'r broses o werthuso cynnydd dysgwyr gan ddefnyddio amrywiaeth o dechnegau asesu.
27. Cyfrannu at y gwaith o gynnal a dadansoddi cofnodion cynnydd dysgwyr.
Gweithgareddau addysgu a dysgu
28. Cydnabod ac ymateb yn briodol i sefyllfaoedd sy'n herio cyfle cyfartal.
29. Defnyddio strategaethau effeithiol i hyrwyddo ymddygiad cadarnhaol.
30. Defnyddio eu sgiliau TGCh i ddatblygu'r dysgu.
31. Datblygu'r dysgu wrth weithio gydag unigolion.
32. Datblygu'r dysgu wrth weithio gyda grwpiau bach.
33. Datblygu'r dysgu wrth weithio gyda dosbarthiadau cyfan heb yr athro/athrawes penodedig.
34. Trefnu a rheoli gweithgareddau dysgu mewn ffyrdd sy'n cadw'r dysgwyr yn ddiogel.
35. Lle y bo'n berthnasol, cyfarwyddo gwaith oedolion eraill wrth gefnogi'r dysgu.

Sgiliau proffesiynol
Gweithgareddau addysgu a dysgu
36. Datblygu dysgu sy'n ystyried anghenion dysgu ychwanegol (ADY) dysgwyr.

Safonau Athrawon wrth eu Gwaith

Dylai athrawon fodloni'r Safonau Athrawon wrth eu Gwaith canlynol ar ddiwedd y cyfnod sefydlu a pharhau i'w bodloni gydol eu gyrfa dysgu.

Nodweddion a gwerthoedd proffesiynol	
1.	Gwerthfawrogi’r amrywiol anghenion sydd gan blant a phobl ifanc.
2.	Rhoi gwerth ar berthynas deg, barchus, llawn ymddiriedaeth, gefnogol ac adeiladol â phlant a phobl ifanc.
3.	Meddu ar ddisgwyliadau uchel o blant a phobl ifanc er mwyn gwella'r deilliannau ar gyfer pob dysgwr a gwella eu lles.
4.	Gwerthfawrogi pa mor bwysig yw meithrin cysylltiadau cadarnhaol rhwng y cartref a'r ysgol.
5.	Gwerthfawrogi'r rhan weithredol y mae plant a phobl ifanc yn ei chymryd yn eu cynnydd, eu datblygiad a'u lles eu hunain.
6.	Gwerthfawrogi'r rhan weithredol y mae rhieni a gofalwyr yn ei chymryd yng nghynnydd, datblygiad a lles plant a phobl ifanc.
7.	Gwerthfawrogi'r cyfraniad y mae plant a phobl ifanc yn ei wneud yn eu cymunedau, a'i ddathlu.
8.	Gwerthfawrogi'r cyfraniad y mae staff cymorth a gweithwyr proffesiynol eraill yn ei wneud i ddysgu, datblygiad a lles plant a phobl ifanc.
9.	Cymryd rhan weithredol mewn rhwydweithiau proffesiynol a chymunedau dysgu sy'n rhannu rhagdybiaethau a dealltwriaeth gyda chydweithwyr, ac yn eu treialu, a chyfrannu at ddatblygiad ehangach yr ysgol a'r proffesiwn.
10.	Gwerthfawrogi pa mor bwysig yw sicrhau bod ymarfer yn gwella drwy bwyso a mesur a chymryd cyfrifoldeb dros eu datblygiad proffesiynol parhaus.
11.	Meddu ar ddisgwyliadau uchel o ran datblygu’r iaith Gymraeg yn unol â natur ddwyieithog Cymru.
Gwybodaeth a dealltwriaeth proffesiynol	
12.	Meddu ar yr wybodaeth a'r ddealltwriaeth ddiweddaraf am ddyletswyddau a chyfrifoldebau proffesiynol athrawon a'r fframwaith statudol y maen nhw'n gweithio ynddo.
13.	Deall y cyd-destun polisi addysg cenedlaethol yng Nghymru a blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer addysg, gan gynnwys deall egwyddorion y Cwricwlwm Cymreig a sut y dylid ei ddefnyddio fel sail i’w hymarfer.
14.	Defnyddio dealltwriaeth o ddisgwyliadau, trefniadaeth ac addysgeg y cyfnodau allweddol neu'r cyfnodau cyn a/neu ar ôl y rhai y maen nhw'n eu dysgu fel sail i'w hymarfer a'u cynllunio.
15.	Deall y ffactorau allweddol sy'n effeithio ar ddysgu a lles plant a phobl ifanc.

16.	Parhau i gaffael yr wybodaeth a'r ddealltwriaeth ddiweddaraf mewn perthynas â'u pynciau/meysydd cwricwlwm a'r addysgeg berthnasol i'w defnyddio fel sail i'w hymarfer.
17.	Deall eu rôl i wella sgiliau llythrennedd a rhifedd ar draws y cwricwlwm.
18.	Parhau i gaffael gwybodaeth a dysgu ym maes TGCh i gefnogi'r addysgu a'r dysgu, ac yn eu rôl broffesiynol ehangach.
19.	Deall *Cod Ymarfer AAA Cymru* a'i gymhwyso i fodloni amrywiol anghenion dysgwyr.
20.	Deall pryd y mae'n briodol i ofyn am wybodaeth, cyngor a chefnogaeth o ffynonellau mewnol ac allanol, gan gynnwys gweithdrefnau diogelu plant, a sut mae gwneud hynny.
21.	Bod yn ymwybodol o strategaethau amrywiol a gwybod sut i'w defnyddio i annog ymddygiad da a chreu amgylchedd dysgu pwrpasol.
22.	Deall sut y gellid defnyddio Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a'r Safonau Cenedlaethol ar gyfer Cyfranogiad Plant a Phobl Ifanc fel sail i'w hymarfer ac i wella deilliannau dysgwyr.
23.	Dealltwriaeth o'r disgwyliadau yn y cwricwlwm mewn perthynas â darpariaeth cyfrwng Cymraeg a/neu Gymraeg ail iaith.
Sgiliau Proffesiynol	
Cynllunio a gosod targedau	
24.	Gosod amcanion addysgu a dysgu heriol sy'n cael eu harwain gan ddisgwyliadau deallus am ddysgwyr unigol yn seiliedig ar wybodaeth am safonau disgwyliedig y grŵp oedran perthnasol ac ystod a chynnwys y gwaith sy'n briodol i ddysgwyr yn y grŵp oedran hwnnw.
25.	Defnyddio'r amcanion addysgu a dysgu hyn i gynllunio gwersi, a chyfresi o wersi, sy'n dangos yn glir sut y bydd gwybodaeth, sgiliau a dealltwriaeth y dysgwyr yn cael eu hasesu.
26.	Personoli'r dysgu er mwyn rhoi sylw i anghenion unigol gan gynnwys ceisio barn y dysgwyr am beth fyddai o gymorth iddynt gyflawni eu potensial.
27.	Pennu adnoddau i gefnogi'r dysgu a fydd yn ysgogi ac yn symbylu pob dysgwr i gyflawni'r deilliannau a ddymunir.
28.	Gweithio'n effeithiol fel aelod o dîm a chydweithio â chydweithwyr i gynllunio gwaith a phennu targedau.
29.	Cynllunio er mwyn i'r staff cymorth gymryd rhan briodol yn y gwaith o gefnogi'r dysgu a sicrhau eu bod yn deall y rolau mae disgwyl iddynt eu cyflawni.
30.	Cynllunio cyfleoedd priodol i blant a phobl ifanc ddysgu mewn lleoliadau y tu allan i'r ystafell ddosbarth.
31.	Trefnu, rheoli a blaenoriaethu amser yn effeithiol o fewn eu rôl broffesiynol ehangach.

Sgiliau Proffesiynol
Cynllunio a gosod targedau
32. Sefydlu a chynnal dulliau cyfathrebu effeithiol â phlant, pobl ifanc a’u rhieni/gofalwyr.
Monitro ac asesu
33. Defnyddio amrywiaeth o strategaethau monitro ac asesu, gan gynnwys asesiadau ffurfiannol a chyfunol, i werthuso cynnydd y dysgwyr tuag at gyflawni eu hamcanion dysgu, a defnyddio'r wybodaeth hon i wella eu gwaith cynllunio ac addysgu eu hunain.
34. Bodloni'r gofynion a'r trefniadau asesu ar gyfer y pynciau/meysydd cwricwlwm a chyfnodau y maen nhw'n eu dysgu, gan gynnwys y rheini sy'n gysylltiedig ag arholiadau a chymwysterau cyhoeddus.
35. Defnyddio technegau monitro ac asesu i nodi a chefnogi dysgwyr, gan gynnwys: y rheini ag anghenion dysgu ychwanegol; dysgwyr sy'n fwy abl a thalentog; dysgwyr sy'n gweithio ar lefel is na'r disgwyl ar gyfer eu hoed; dysgwyr sy'n methu â chyrraedd eu potensial; a dysgwyr ag anawsterau ymddygiadol, emosiynol a chymdeithasol.
36. Cynnwys dysgwyr yn y gwaith o osod targedau ac wrth bwyso a mesur eu perfformiad a'i werthuso.
37. Monitro a chofnodi cynnydd a chyflawniadau dysgwyr i ddarparu tystiolaeth o ystod eu gwaith, eu cynnydd a'u cyrhaeddiad dros gyfnod o amser, gan ystyried cyfranogiad a safbwynt y dysgwr.
38. Rhoi adborth cywir ac adeiladol i ddysgwyr ar eu cryfderau, eu gwendidau, eu cyrhaeddiad, eu cynnydd, a'r meysydd i'w datblygu, gan gynnwys cynlluniau gweithredu ar gyfer gwella.
39. Rhoi adborth amserol, cywir ac adeiladol i gydweithwyr, rhieni a gofalwyr ar gyrhaeddiad dysgwyr, eu cynnydd, a'r meysydd i'w datblygu, gan ddefnyddio cofnodion ategol a thystiolaeth arall.
Addysgu a rheoli'r dysgu
40. Sefydlu a chynnal amgylcheddau dysgu effeithiol, lle mae pob dysgwr yn teimlo'n ddiogel a hyderus.
41. Dysgu'r sgiliau, yr wybodaeth a'r ddealltwriaeth angenrheidiol a disgwyliedig sy'n berthnasol i anghenion y dysgwr, gan wneud defnydd priodol o'r canllawiau cenedlaethol perthnasol.
42. Cynnig darpariaeth wedi'i phersonoli effeithiol wrth addysgu, gan gynnwys rhoi ystyriaeth ymarferol i amrywiaeth a hyrwyddo cydraddoldeb a chynhwysiant.
43. Herio achosion o ragfarnu, stereoteipio, bwlïo ac aflonyddu, yn unol â pholisïau a gweithdrefnau'r ysgol.
44. Dysgu gwersi neu gyfresi o waith ag iddynt strwythur clir fel bod pob dysgwr yn deall yr amcanion dysgu arfaethedig, ac yn eu bodloni.

Sgiliau Proffesiynol	
Addysgu a rheoli'r dysgu	
45.	Defnyddio strategaethau addysgu priodol sy'n datblygu gallu pob dysgwr i weithio ar y cyd ac yn annibynnol.
46.	Datblygu ar amrywiol brofiadau, cyflawniadau a diddordebau'r dysgwyr i'w helpu i wneud cynnydd.
47.	Rheoli'r amser addysgu a dysgu yn effeithiol.
48.	Rheoli'r amgylchedd dysgu ffisegol, yr offer, deunyddiau, testunau ac adnoddau eraill yn ddiogel ac effeithiol.
49.	Defnyddio strategaethau addysgu priodol i sicrhau ymddygiad cadarnhaol.
50.	Defnyddio strategaethau addysgu priodol i hyrwyddo lles plant a phobl ifanc.
51.	Defnyddio strategaethau addysgu priodol i hyrwyddo cynnydd a deilliannau da i ddysgwyr dros gyfnod estynedig o amser.
52.	Defnyddio TGCh yn effeithiol wrth addysgu a dysgu.
53.	Annog dysgwyr i wneud cynnydd annibynnol drwy ddarparu gweithgareddau neu gyfleoedd eraill i astudio y tu allan i oriau ysgol, sy'n ategu’r gwaith a wneir yn yr ysgol, ac yn ymestyn arno.
54.	Cydweithio ag athrawon a chydweithwyr eraill, gan gynnwys y rheini o asiantaethau allanol, i wella dysgu a lles y rheini y maen nhw'n eu haddysgu.
55.	Hyrwyddo dealltwriaeth dysgwyr o natur ddwyieithog Cymru a datblygu eu sgiliau dwyieithog fel sy'n briodol.

Safonau Arweinyddiaeth

Cyflwyniad

Mae'r adrannau canlynol yn amlinellu'r Safonau Arweinyddiaeth fel ag y maent yn berthnasol i benaethiaid ac ymarferwyr eraill. Ar gyfer ymarferwyr eraill, athrawon a staff cymorth, mae'r safonau arweinyddiaeth yn gyfrwng i gefnogi'r gwaith parhaus o ddatblygu arweinyddiaeth.

Pennu Cyfeiriad Strategol

Mae gallu meddwl am y dyfodol mewn ffordd adeiladol yn hanfodol ar gyfer arweinyddiaeth effeithiol. Dylai arweinwyr greu gweledigaeth strategol gyffredinol a chorfforaethol sy’n ysbrydoli ac yn ysgogi pob aelod o gymuned yr ysgol. Dylai’r weledigaeth hon ymgorffori gwerthoedd addysgol a phwrpas moesol y tîm arweinyddiaeth a’r corff llywodraethu i sicrhau bod yr ysgol yn gwella a datblygu.

Pennu Cyfeiriad Strategol	
1.	Sicrhau bod y weledigaeth ar gyfer yr ysgol yn cael ei chyfleu’n glir, ei rhannu, ei deall, ac yn cael ei gweithredu’n effeithiol gan bawb.
2.	Gweithio o fewn cymuned yr ysgol i droi’r weledigaeth yn amcanion a chynlluniau gweithredu y cytunwyd arnynt, a fydd yn sicrhau bod yr ysgol yn gwella’n barhaus.
3.	Ymgorffori’r weledigaeth a gwerthoedd trwy eu hymarfer dyddiol a thrwy eiriolaeth barhaus.
4.	Ysgogi a gweithio gydag eraill i greu hinsawdd ysgol effeithiol a diwylliant a rennir gan bawb.
5.	Defnyddio creadigrwydd, arloesedd a thechnolegau newydd i gyflawni rhagoriaeth.
6.	Sicrhau bod cynlluniau strategol yn ystyried amrywiaeth, gwerthoedd, profiad a chyd-destun yr ysgol a’r gymuned ehangach.
7.	Datblygu’r ysgol ar sail ymrwymiad i wella’n barhaus a datblygiad cynaliadwy.

Arwain ar Ddysgu ac Addysgu

Mae sicrhau bod y dysgu a’r addysgu’n effeithiol yn ganolog i fwriad yr ysgol. Mae’r arweinwyr, trwy weithio gyda’r staff a’r llywodraethwyr, yn creu’r amodau a’r strwythurau i gefnogi dysgu ac addysgu effeithiol i bawb.

Mae arweinwyr yn uniongyrchol gyfrifol am safon y dysgu a’r addysgu ac am gyflawniad y dysgwyr. Mae hyn yn golygu gosod disgwyliadau uchel a monitro a gwerthuso effeithiolrwydd y deilliannau dysgu. Dylai’r hinsawdd a’r diwylliant dysgu sy’n cael ei chreu yn yr ysgol alluogi’r dysgwyr i fod yn ddysgwyr effeithiol, brwdfrydig ac annibynnol, a fydd wedi ymrwymo i ddysgu gydol oes, ac yn barod ar ei gyfer.

Arwain ar Ddysgu ac Addysgu	
8.	Sicrhau ffocws cyson a pharhaus gan yr ysgol gyfan ar gyflawniad y dysgwyr.
9.	Sicrhau bod hinsawdd yr ysgol a'r ystafell ddosbarth yn hyrwyddo dysgu ac addysgu effeithiol i bawb.
10.	Hyrwyddo cydraddoldeb rhwng llwybrau dysgu academaidd, galwedigaethol a dysgu drwy brofiad.
11.	Sicrhau bod dysgu yn ganolog i unrhyw waith cynllunio strategol a rheoli adnoddau.
12.	Datblygu polisïau ac arferion i sicrhau cynhwysiant cymdeithasol i bob dysgwr er mwyn sicrhau bod eu hanghenion dysgu unigol yn cael eu bodloni.
13.	Hyrwyddo a sefydlu polisïau a gynlluniwyd i alluogi dysgwyr i ddod yn annibynnol a chaffael sgiliau meddwl a dysgu.
14.	Sefydlu dulliau creadigol, ymatebol ac effeithiol o ddysgu ac addysgu ym mhob pwnc er mwyn diwallu a chefnogi amcanion yr ysgol.
15.	Sefydlu a meithrin ethos o her a chefnogaeth lle gall pob dysgwr lwyddo a bod yn rhan o'i ddysgu ei hunan.
16.	Rhoi strategaethau ar waith sy'n sicrhau safonau uchel o ymddygiad a phresenoldeb.
17.	Trefnu a gweithredu'r cwricwlwm fel ei fod yn bodloni anghenion cwricwlwm cenedlaethol Cymru.
18.	Rhoi strategaethau ar waith sy'n sicrhau gweithdrefnau asesu effeithiol, gan gynnwys asesu ar gyfer dysgu.
19.	Datblygu polisïau a gweithdrefnau sy'n hyrwyddo dealltwriaeth dysgwyr o natur ddwyieithog Cymru a datblygu eu sgiliau dwyieithog fel sy'n briodol.
20.	Ymgymryd â rôl strategol wrth ddatblygu technolegau newydd i wella ac ymestyn profiadau dysgwyr wrth ddysgu a gallu athrawon wrth addysgu.
21.	Monitro a gwerthuso'r cwricwlwm a'i asesu a nodi meysydd i'w gwella a gweithredu arnynt.
22.	Cael ei weld o amgylch yr ysgol ac yn neilltuo cryn amser i gyfathrebu gyda dysgwyr, staff a rhieni.
23.	Rhoi strategaethau ar waith i sicrhau bod anghenion dysgu ychwanegol dysgwyr yn cael eu bodloni.

Datblygu a Gweithio gydag Eraill

Mae cysylltiadau effeithiol yn arbennig o bwysig ym maes arweinyddiaeth gan fod arweinwyr, a phenaethiaid yn arbennig, yn gweithio gyda'r gymuned ysgol gyfan. Mae arweinyddiaeth yn cynnwys sefydlu cymunedau dysgu proffesiynol sy'n galluogi pawb i gyflawni. Trwy reoli perfformiad a datblygiad proffesiynol parhaus effeithiol, mae arweinwyr yn galluogi pob aelod o'r staff i gyflawni safonau uchel. Dylai arweinwyr fod yn ymrwymedig i'w datblygiad proffesiynol eu hunain er mwyn sicrhau bod ganddynt y gallu i fynd i'r afael â chymhlethdodau eu rôl a'r amrywiaeth o sgiliau a gweithredoedd arwain sydd eu hangen arnynt.

Datblygu a Gweithio gydag Eraill	
24.	Trin pobl yn deg, yn gydradd ac ag urddas a pharch i greu a chynnal hinsawdd gadarnhaol yn yr ysgol.
25.	Rhannu a dosbarthu arweinyddiaeth.
26.	Datblygu, grymuso a chynnal timau effeithiol.
27.	Creu amgylchedd y gall eraill ddatblygu'n broffesiynol ynddo.
28.	Datblygu a meithrin potensial arweinyddiaeth mewn eraill er mwyn datblygu ar y gallu i arwain yn yr ysgol.
29.	Datblygu diwylliant dysgu cydweithredol yn yr ysgol a chwilio am gyfleoedd i greu cysylltiadau â sefydliadau addysgol eraill i ddatblygu cymunedau dysgu effeithiol.
30.	Sicrhau bod yr ysgol yn cyfrannu, lle yn briodol, at hyfforddiant athrawon y dyfodol ac oedolion eraill sy'n gweithio gyda dysgwyr.
31.	Datblygu a chynnal strategaethau a gweithdrefnau effeithiol ar gyfer sefydlu staff, datblygiad proffesiynol cynnar a pharhaus ac adolygu perfformiad.
32.	Sicrhau bod y gwaith a wneir gan dimau ac unigolion yn cael ei gynllunio, ei ddyrannu, ei gefnogi a'i werthuso'n effeithiol, gan sicrhau bod tasgau a chyfrifoldebau'n cael eu dirprwyo'n glir.
33.	Cydnabod cyfrifoldebau a chyflawniadau unigolion a thimau, a'u dathlu.
34.	Adolygu a phwyso a mesur eu hymarfer yn rheolaidd, pennu targedau personol a chymryd cyfrifoldeb dros eu datblygiad personol.
35.	Rhoi sylw i'w baich gwaith eu hunain a phobl eraill i sicrhau cydbwysedd rhwng bywyd a gwaith.
36.	Sicrhau bod trefniadau effeithiol ar gael ar gyfer cydlynu'r ddarpariaeth i ddysgwyr sydd ag anghenion dysgu ychwanegol.

Rheoli'r Ysgol

Mae angen i arweinwyr ddarparu trefniadaeth a rheolaeth effeithiol yn yr ysgol y maen nhw'n ei harwain a sicrhau bod yr ysgol a'r bobl, a'r adnoddau sydd ynddi, yn cael eu trefnu a'u rheoli i greu amgylchedd dysgu effeithlon, effeithiol a diogel. Dylai arweinwyr gyflwyno prosesau effeithiol i ddatblygu ac adolygu polisïau a chynlluniau a sicrhau bod defnydd effeithiol ac effeithlon yn cael ei wneud o'r adnoddau a'r cyllid sydd ar gael.

Rheoli'r Ysgol	
37.	Sicrhau bod y dyletswyddau proffesiynol a'r amodau gwaith fel yr amlinellir yn y gofynion statudol, gan gynnwys y rhai sy'n berthnasol i'r pennaeth, yn cael eu bodloni.
38.	Cynhyrchu a gweithredu cynlluniau a pholisïau gwella clir, sy'n seiliedig ar dystiolaeth, ar gyfer datblygu'r ysgol a'i chyfleusterau.
39.	Sicrhau bod polisïau ac arferion yn ystyried amgylchiadau, polisïau a mentrau cenedlaethol a lleol, gan gynnwys dwyieithrwydd a'r dimensiwn Cymreig.

Rheoli'r Ysgol	
40.	Creu, ailfodelu a chynnal strwythurau a systemau trefniadol sy'n rhannu arweinyddiaeth ac yn caniatáu i'r ysgol gael ei rhedeg yn effeithlon ac effeithiol o ddydd i ddydd.
41.	Monitro, gwerthuso ac adolygu effaith polisïau, blaenoriaethau a thargedau'r ysgol ar waith.
42.	Gweithredu ar ganlyniadau ymarferion hunanarfarnu yr ysgol ac arolygiadau allanol gan Estyn i ysgogi gwelliannau yn yr ysgol.
43.	Defnyddio gwybodaeth a data o'r ysgol, ac o'r tu allan iddi, fel sail i ddatblygiadau rheolaethol a threfniadol.
44.	Gwneud defnydd effeithiol o'r gefnogaeth a'r her a gyflwynir gan yr ALI a chyrff perthnasol eraill.
45.	Rheoli adnoddau ariannol ac adnoddau dynol yr ysgol yn effeithiol ac effeithlon i gyflawni blaenoriaethau a nodau addysg yr ysgol.
46.	Recriwtio, cadw a defnyddio staff yn briodol a rheoli eu llwyth gwaith i wireddu gweledigaeth a nodau'r ysgol.
47.	Rheoli a threfnu amgylchedd yr ysgol yn effeithlon ac effeithiol i sicrhau ei fod yn bodloni anghenion y cwricwlwm a rheoliadau iechyd a diogelwch.
48.	Datblygu a gwella'r amgylchedd dysgu i fodloni anghenion dysgwyr yn well.
49.	Monitro, gwerthuso ac adolygu amrywiaeth, ansawdd a defnydd yr holl adnoddau sydd ar gael i wella safon yr addysg i bob dysgwr a sicrhau gwerth am arian.

Sicrhau Atebolrwydd

Mae penaethiaid yn atebol i'r corff llywodraethu am reolaeth yr ysgol, ei hamgylchedd a'i holl waith. Mae'r pennaeth yn atebol i'r corff llywodraethu, y dysgwyr, y rhieni, y llywodraethwyr a'r Awdurdod Lleol am safon yr addysg a gynigir yn yr ysgol, ac mae ganddo ef neu hi gyfrifoldeb proffesiynol i'r gymuned gyfan. Hefyd, mae arweinwyr yn gyfrifol am sicrhau cydgyfrifoldeb, fel bod pob aelod o gymuned yr ysgol yn derbyn eu bod yn atebol am y cyfraniad y maen nhw'n ei wneud tuag at ganlyniadau'r ysgol.

Sicrhau Atebolrwydd	
50.	Sicrhau bod atebolrwydd aelodau staff unigol wedi'i ddiffinio'n glir, ac wedi'i ddeall a'i gytuno, ac yn destun trefniadau adolygu mewnol ac allanol a hunanarfarnu trylwyr.
51.	Gweithio gyda'r corff llywodraethu fel ei fod yn medru cyflawni ei gyfrifoldebau i sicrhau dysgu ac addysgu effeithiol a gwella safonau cyrhaeddiad.
52.	Datblygu a chyflwyno adroddiad cydlynol, dealladwy a chywir o berfformiad yr ysgol i amryw o gynulleidfaoedd gan gynnwys rhieni a llywodraethwyr.
53.	Defnyddio data a meincnodau i fonitro'r cynnydd sy'n cael ei wneud gan bob plentyn wrth ddysgu ac i roi ffocws i'r addysgu.

Sicrhau Atebolrwydd	
54.	Gosod targedau ymestynnol ar gyfer cymuned yr ysgol gyfan yn seiliedig ar ddisgwyliadau sy'n gyson uchel.
55.	Datblygu a chynnal hinsawdd o ddisgwyliadau uchel ar gyfer eu hunain ac eraill ac yn cymryd camau priodol pan fo perfformiad yn anfoddhaol.

Cryfhau'r Ffocws Cymunedol

Dylai arweinwyr fod yn ymwybodol bod gwelliannau yn yr ysgol ac yn y gymuned yn ddibynnol ar ei gilydd ac yn dibynnu ar gydweithio effeithiol rhwng pawb sydd â diddordeb. Dylai arweinwyr annog trefniadau i gydweithio ag ysgolion a sefydliadau eraill, a chymryd rhan yn y trefniadau hynny, er mwyn dod â manteision i'r ysgol ac i rannu ei harbenigedd. Yn yr agwedd hon ar arweinyddiaeth, bydd rhaid i arweinwyr sicrhau cyfranogiad a chefnogaeth rhai o'r tu allan i'r ysgol.

Cryfhau'r Ffocws Cymunedol	
56.	Sefydlu a meithrin partneriaethau ag ysgolion eraill i rannu arfer gorau a chefnogi'r broses o wella ysgolion.
57.	Creu hinsawdd a diwylliant dysgu yn yr ysgol sy'n ystyried cyfoeth ac amrywiaeth cymuned yr ysgol, gan gynnwys yr iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymreig.
58.	Sicrhau bod gan yr ysgol ran gynhyrchiol fel aelod o'i chymuned leol, a'r gymuned genedlaethol a byd-eang.
59.	Creu a hyrwyddo strategaethau cadarnhaol i ddatblygu cysylltiadau hiliol da ac i fynd i'r afael ag aflonyddu hiliol.
60.	Hyrwyddo agweddau priodol tuag at anabledd ac anghenion dysgu ychwanegol sy'n hyrwyddo cydraddoldeb a chynhwysiant.
61.	Sicrhau bod yr ysgol yn chwarae rhan ganolog yn y gymuned.
62.	Datblygu dinasyddiaeth dysgwyr er mwyn iddynt wneud cyfraniad cadarnhaol i'r gymuned leol a'r gymuned ehangach.
63.	Cydweithio ag asiantaethau eraill, gan gynnwys yr ALl, i ddarparu ar gyfer lles dysgwyr a'u teuluoedd.
64.	Creu a chynnal partneriaeth effeithiol â rhieni, gwarchodwyr a gofalwyr i gefnogi cyflawniad a datblygiad proffesiynol dysgwyr, a'u gwella.
65.	Cydweithio yn yr ysgol a thu allan iddi i gyflawni nodau ac amcanion yr ysgol.
66.	Cydweithio ag athrawon a chydweithwyr, gan gynnwys y rheini o asiantaethau allanol, i wella dysgu a lles y rheini y maen nhw'n eu haddysgu.